

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Cursus studiorum monasticorum, sive series sublimium disciplinarium - Cod. Ettenheim-Münster 99-110

Logica s. ars cogitandi - Ettenheim-Münste 101 - Philosophia eclecticica

Cartier, Gallus

[S.l.], [18. Jahrh.]

Pars tertia logices

[urn:nbn:de:bsz:31-110938](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-110938)

154.
censuimus; cum multo magis pende-
ant à rei tractanda cognitione,
quàm à regulis Logices. Et hæc de
Judiciò atque generatim de secundâ
parte Logices nostra dicta sunt.

Partes tertia Logices.

150.
De
Ratiocinatione.

Ratiocinatio est tertia cogitatio-
nis species, quâ judicium aliquod ex aliis
prioribus inferitur. v.g. ex eo, quòd
vitrum translucet, ipsum occultis fo-
raminibus patens esse colligitur; que-
riam omne, quòd transluet, cuius
saltem foraminibus pertusum esse debet,
ut luminis transitum præbeat. Si Ra-
tiocinatio verbis exprimitur, dicitur
Argumentatio, quæ definitur Oratio
ad exprimendam Ratiocinationem ins-
tituta. eaque totuplex est, quotu-
plex Ratiocinatio. Unde de Ratiocina-
tionis naturâ primo nobis dicendum
est: tum quid sit et quotu-
plex Argumentatio; atque etiam quæcum-
que ad eam pertinent suo ordine ex-
ponemus.

151.
Caput I. unum

De Ratiocinationis Naturâ.

Cum Ratiocinatio sit mentis
cogitatio, quâ unum judicium ex aliis
antecedentibus judiciis deducitur, ut
omnes definiunt; illius natura obsu-
ra esse non potest, videturque aper-
tum, illam ad judicium reduci debere,

atque esse quamdam idius speciem: 155.
Pro quo sit

Conclusio 1ma

152.

Ratiocinatio est quaedam species
iudicii.

Prob. Actus mentis aliquid affir-
mantis vel negantis ex eo, quod alia affir-
maverit vel negaverit, est quaedam species
iudicii. Atqui Ratiocinatio est actus
mentis aliquid affirmantis vel negantis
ex eo, quod alia affirmaverit vel nega-
verit. Ergo Ratiocinatio est quaedam
Species iudicii. Major patet ex sup.
part. 2. tradita iudicii definitione.

Min. prob. Ex eo v. g. quod quis
affirmaverit, mentem hominis esse
Substantiam Spiritalem, asserit, eam
esse immortalem: quia omnis substan-
tia spiritalis est immortalis. Atqui
hoc est actus mentis aliquid affirman-
tis vel negantis, ex eo, quod alia affir-
maverit vel negaverit. Ergo Ratiocinatio
est actus mentis aliquid affir-
mantis vel negantis, ex eo, quod alia
affirmaverit &c. Ergo est quaedam species
iudicii.

Id autem Ratiocinatio habet
peculiare, quod unam ideam cum al-
tera non coniungat, aut ab altera non
separet, nisi prius utraque cum ali-
qua tertia praevis iudicis fuerit com-
parata: v. g. in sequenti Ratiocina-
tione non prius coniungitur idea Subs-
tantia immortalis cum idea mentis,
quam utraque cum idea Substantia

156. Spiritualis fuerit comparata, hoc modo:
Omnis Substantia spiritualis est immortalis:
Atqui mens hominis est Substantia spiritualis:
Ergo mens hominis est immortalis.

* Quaestio dicitur est
ac Propositio,
de cuius veritate
aut falsitate que-
ritur.

Hujus ratio est, quod ubi connexio
vel Separatio attributi et Subjecti alius
quæstionis* per se ipsam non innotescit,
tertia quædam idea opus sit, per quam
ista connexio aut Separatio discerni possit;
quæ tertia idea argumentum seu me-
dium solet appellari. v.g. Si quis dubitet,
an attributum quæstionis istius, Mens
hominis est immortalis, cum Subjecto
conueniat, tertiam adhibet ideam, nem-
pe Substantia spiritualis, quam cum Sub-
jecto et attributo singillatim componit;
tuncque eam esse immortalem deprehendit.

Quod si conjunctio aut Separatio ter-
minorum propositionis seu quæstionis
alius per se nota sit, tunc nullo argu-
mento opus est, ut ipsius veritas vel fal-
sitas demonstretur: eiusmodi sunt
propositiones per se nota, quæ axioma-
ta vocantur; v.g. Omne totum est ma-
jus sua parte, &c.

153.

Ex quo intelligi potest, in omni
Ratiocinatione duo saltem præmitti oportere
iudicia, in quorum uno contineatur
tertium aliquod ex eis ductum; quod
modo Conclusio, aut Complexio: modo
Quaestio, aut Propositio vocatur.
Quaestio enim seu Propositio non differt
à Conclusionem seu Complexione, nisi
quod Conclusio fuerit aliquo argumento
confirmata, Quaestio autem proposita

tantum sit, non vero probata. 157.

Diximus 1.º Conclusioni saltem duo
præmitti oportere iudicia: nam ex uno tan-
tum antecedente iudicio nihil concluditur,
nisi aliud iudicium cum illo antecedente
conjunctum intelligatur: v.g. Cum dico,
Cogito; ergo sum: posterius iudicium ex an-
tecedente non colligerem, nisi aliud mente
conceptum haberem, scilicet, Omne quod
cogitat, est, seu existit; unde subsumo:
Atqui cogito, ergo sum.

Diximus 2.º Conclusionem uno præ-
missorum iudiciorum contineri, et illo
esse contentam per alterum iudicium de-
clarari: v.g. hæc conclusio, Ergo mens
hominis est immortalis, in isto iudicio
continetur, Omnis Substantia Spiritalis
est immortalis; idque declarat seun-
dum hoc iudicium, Atqui mens hominis
est Substantia Spiritalis: nam si mens
hominis est Substantia Spiritalis, certè in
hæc propositione continetur, Omnis Subs-
tantia Spiritalis est immortalis; adeo-
que et ipsa velut immortalis est habenda.

Verum circa Ratiocinationis natu-
ram quaeritur hæc adhuc, an sit simplex
mentis actus, an quidpiam compositum?
Quæde re ponitur

Conclusio 2.^a

154.

Ratiocinatio est simplex mentis
actus, non quidpiam compositum.

Prob. Iudicium est simplex men-
tis actus; prout sup. ubi de natura iudi-
cii agebamus, à nobis demonstratum est.
Atqui Ratiocinatio est iudicium ali-

158. quod, ut modo probatum est. Ergo est simplex mentis actus.

159. Ob. Ratiocinatio continet multa iudicia. Ergo non est simplex mentis actus.

Resp. neg. ant. Quamvis enim Ratiocinatio duo saltem exigat iudicia, ut tertium ex iis inferat; non tamen ex multis iudiciis componitur, uti nec iudicium ex multis iudiciis constat, licet eas conjungat aut dividat. Ratiocinatio igitur est simplex mentis assensus vel dissensus, quem propositioni seu questioni alicui ex aliis deducta praebet.

Inst. Argumentatio multas continet propositiones. Ergo etiam Ratiocinatio multa continet iudicia; utpote cuius interpres est Argumentatio.

Resp. neg. cons. Quamvis Argumentatio contineat multas propositiones, non tamen inde sequitur Ratiocinationem multa complecti iudicia; quia Ratiocinatio est simplicior argumentatione, cum Ratiocinatio sit actus mentis unum iudicium ex aliis duobus saltem coadjuvantibus, id est, aliquid affirmantis vel negantis ex eo, quod alia quaedam affirmaverit vel negaverit; Argumentatio vero sit oratio aliqua ex multis partibus, seu propositionibus composita.

Quod et si verum sit, non tamen diffitendum, Ratiocinationem communi loquendi usu cum Argumentatione promiscue accipi: unde dicitur, longa ratiocinatio, brevis ratiocinatio.

Atamen, si Ratiocinatio Strictè sumatur, nempe pro actu mentis unum iudicium ex aliis duobus saltem precedentibus inferentis, certè simplicior est argumentatione. De quâ nunc agendum.

159.

Caput Secundum.

156.

De Argumentatione.

Argumentationis nomen ab Argumento dicitur, hoc est, ut Scholæ loquuntur, à Medio, quo propositio seu questio, qua dubia erat, comprobatur. Cum enim propositionis alius termini non ita inter se coherent, ut eorum connexio liquidò statim omnibus appareat, tunc opus est argumento seu medio quodam termino, quo ista connexio manifesta fiat; tumque propositio, qua questio dicebatur, conclusio aut complexio appellari incipit.

Definitur argumentatio, quod sit Oratio, quâ unum iudicium ex prioribus iudiciis ibatum distinctis propositionibus exprimitur. Quare in argumentatione tria reperiuntur, scilicet Antecedens, Consequens, et Consequentia.

Antecedens est id, ex quo aliquid infertur, ac duo saltem iudicia includit, sive ea expressa sint duabus propositionibus, sive alterum eorum laesatur. Consequens est id, quod ex alio consequitur; sive est propositio aliqua collecta et deducta ex duabus

160. Saltem aliis antecedentibus propositionibus,
quarum una nonnunquam supprimitur,
et taceatur. Consequentia denique
definiri solet, Connexio consequentis cum
antecedente; quae quandoque bona est,
etiamsi consequens sit falsum: v.g. Si pra-
mittatur falsum istud Antecedens, Materia
est cogitans, rectè inferitur hoc falsum Con-
sequens, Ergò materia potest esse beata;
quia quidquid cogitat potest esse beatum.
Vicissim potest esse verum consequens,
et mala consequentia: ut si dicatur Cir-
culus est rotundus, Ergò differt à Sphera.
Non enim idè differt Circulus à Sphera, quòd
rotundus sit; sed quòd sit planus, Sphera
verò solida.

Verum etiamsi consequens et Conse-
quentia hoc modo distinguì soleant in
Scholis, aliundè tamen consequens, consec-
tarium, connexum, consequentia et
consecutio promiscuè apud Auctores Lati-
nè loquentes usurpantur, prout norunt
omnes eruditi.

Varia porò de Argumentatione
sic definita nobis Speciatim veniunt
tractanda, quae singulis paragraphis
exequimur.

§. i. mus

157.

De Variis Argumentationis
generativis Speciebus.

Omnis argumentatio Inductio-
ne, et Sylogismo praesertim conti-
netur. Sed Inductioni adiungitur
Exemplum; Sylogismo verò conso-
ciantur tum Sorites et Dilemma,
quae multos Sylogismos virtute conti-

6Aa
66

nent, tum Entymema, quod est Sydo. 161.
gismus truncatus; tum Epiherema, quod
est Sylogismus, cuius alterutri vel utri-
que premissarum propositionum sua
probatio adnectitur. Unde generatim
septem numerari possunt Argumenta-
tionis species, quarum tamen quinque
sub duabus aliis tanquam generibus con-
tinentur, videlicet, Inductio, Exem-
plum, Sylogismus, Sorites, Dilemma,
Entymema, et Epiherema.

Inductio est Argumentatio, qua 158.
ex omnium sive generum, sive specie-
rum, sive individuorum enumeratio-
ne, aliquid in omnibus commune, et
universale concluditur. v.g. si quis dicat,
Aurum liquari potest, Argentum liquari
potest, Cuprum, Stannum, plumbum,
et ferrum liquari possunt; recte conclu-
det, igitur omne metallum liquari
potest. Haec Argumentationis species
est invictissima, si integra sit et per-
fecta rerum enumeratio: alioquin est
manca, et roboris expers.

Exemplum est Argumentatio, 159.
qua ex uno aliquo singulari alio sin-
gulari simile colligitur. v.g. si ex eo,
quod integrum anni spatium in sum-
pserim in re aliqua discenda, colligam,
tantundem temporis alteri requiri, ut
ejusdem rei cognitionem assequatur.
Verum haec Argumentationis species cau-
te admodum est adhibenda: nam in his,
quae similia videntur, aliqua semper

162. occurrunt discrimina, quae justam unius ex alio consecutionem impediunt. Non enim v.g. tantum fortasse temporis alteri opus est, ut aliquid addiscat, quantum mihi. Unde nunquam frequentius homines errant, quam ubi ab Exemplo argumenta petunt. Non autem errabimus, si ex eo, quod quis se probe gerat, colligamus, ita nobis esse vivendum: vel ex eo, quod male agendo fama jacturam fecerit, à simili vivendi ratione nobis abstinendum inferamus.

160. Ad Exemplum pertinent Parabola, et Apologus. Parabola hoc loco est similitudo vel collatio ex re ficta, ad suadendum id, quod intendimus, comparata; cujusmodi est ea, quam Nathan Propheta Davidi proposuit, 2. Reg. c. 12. Item illa, quas etiam adhibuit Christus Dominus de Patrefamilias, qui operarios conduxit, ut eos in vineam suam mitteret, Matth. 20. De latore boni seminis, ibid. c. 13. pp. Apologus est fabula, quae vel homines cum beluis, vel beluis inter se colloquentes ad nostram institutionem finguntur; cujusmodi sunt fabulae Aesopi.

161. Sylogismus definitur, quod sit oratio quaedam, in qua positae duabus propositionibus, quarum una Major altera Minor vocatur, quaedam propositio, scilicet Conclusio, sequitur necessario, ex eo, quod vera sint duae priores; quae Praemissae vocantur, quia Conclusioni in Sylogismo praemittuntur; ut quando dicitur:

Omne quod cogital existit.

Atqui ego cogito.

Ergo existo.

163.

Circa Syllogismum sic definitum
quari solet in Scholis 1°. In quo posita sit
ejus natura, an in tribus propositionibus,
an in conclusione tantum. 2°. Utrum,
semel admisis premisis, teneatur quis
assentiri conclusioni? Quibus breviter
ita respondemus.

Ad 1. Cum Syllogismus, ut ex ipsius
modo data definitione patet, sit Oratio
ex duabus premisis et conclusione cons-
tans; certum videtur, idius naturam in
tribus hinc propositionibus esse consti-
tutam. Ratiocinatio quidem, ut superiori
Capite ostendimus, in sola conclusione seu
idatione unius ex alio est collocata; quia
Ratiocinatio simplicior est Argumentatio-
ne, et in solo mentis actu consistit: Ar-
gumentatio vero est Oratio ex multis pro-
positionibus composita.

Ad 2. Respondemus affirmative:
Nam si conclusio continetur in premisis,
adeoque ex eis necessario sequatur; pro-
fecto admitti non possunt premisa, quin
conclusioni assensus debeatur. Atqui Con-
clusio continetur in premisis, et ex eis ne-
cessario sequitur. Ergo non potest quis
assentiri premisis, quin etiam conclusio-
ni acquiescere teneatur.

Sorites seu Gradatio est Argumen- 162.
tatio seu Species Syllogismi, qui ex pluri-
bus propositionibus sic coalescit, ut attri-
butum praecedentis sit Subiectum conse-
quentis, donec prima propositionis Subje-
ctum cum ultimo attributo componatur;
ut si velim probare Avaros esse mise-

7Aa

67

164. ros, ita per gradationem deficere potest:

Avari multa desiderant:

Qui multa desiderant, multis egent:

Qui multis egent, sunt miseri:

Ergo Avari sunt miseri.

163.

Dilemma est Argumentatio seu Syllogismus compositus incommo- dum un-
dequaque inferens, in quo post divisionem
totius in duas partes, id concluditur de toto
quod de quavis parte conclusum fuerat:
ut si velim probare omnes homines in hac
vita miseros esse, ad idud consequendum
utatur sequenti dilemmate:

Quisquis hanc vitam vivit, ille vel cupiditati
servit, vel obstitit.

Si servit, miser est: nam eas explere nun-
quam poterit.

Si obstitit, miser quoque est: nam sibi per-
petuo repugnare tenetur.

Ergo quisquis hanc mortalem vitam vivit,
miser est.

Conclusum fuit, eum, qui cupida-
tibus servit, esse miserum; eum item,
qui illis obstitit, miserum esse; quae duae
propositiones erant veluti divisionis par-
tes: et exinde generatim concluditur, Om-
nem hominem esse miserum.

164.

Enthymema est Syllogismus trun-
catus, cujus aliqua propositio retinetur,
et in mente retinetur, prout graecum
Enthymematis nomen sonat. Unde En-
thymema in ore, ut ajunt, est Syllogis-
mus in mente: ut v. g. Cogito, ergo sum.

165.

Epiherema denique est Syllogismus,
cujus alterutri, vel utrique praemissarum
sua probatio adjungitur hoc modo:
Omne quod cogitat existit: fieri enim no-
n potest, ut quod non existit, cogitet.

Atqui ego cogito: nam percipio, iudicio, ^{du} 168.
bito, volo, p.
Ergo existo.

Haec omnes Argumentationis Species
praeter Syllogismum morari nos non de-
bent. Etenim, quae ad Inductionem et
Exemplum spectant, uno verbo indica-
vimus. Sorites quoque et Dilemma
longiore in explicationem non requirunt,
ut et nec Enthymema nec Epichorema,
cum e ipsa sint Syllogismi aut ad eum
referantur. Quare de solo Syllogismo
nobis incumbit dicendum.

Duplex autem generis esse dignosci-
tur, sicut Simplex et Coniunctivus.
De utroque variis paragraphis tractabimus,
ita ut 1.º de Simplex, et 2.º, quae ipsi
spectant, tum de Coniunctivo, ac deni-
que quae ad utrumque sunt consecutaria
singillatim agamus.

§. Secundus.

De Syllogismo Simplex
et in quibus generatim
constat.

166.

Syllogismus Simplex dicitur is, cu-
jus medium cum utroque quaestionis
seu conclusionis termino seorsim con-
jugitur. Quae definitio, ut clarior
evadat, materiam et formam ipsius
Syllogismi explicare necesse est.

Igitur materia Syllogismi est
id, ex quo componitur Syllogismus:
et duplex est, nempe remota seu
termini, et proxima seu propositio-
nes. Ex terminis enim et proposi-
tionibus componitur Syllogismus, ita
ut termini propositiones immediate,

8
56

166. hisque mediantibus Sylogismum Propositiones vero immediate Sylogismum constituent; ut patet.

Termini sunt numero tres: scilicet Major, Minor, et Medius, live Majus extremum, Minus extremum, et Medium.

Majus extremum est attributum conclusionis directae; quod ideo dicitur Majus, quia ut plurimum universalis est Minore extremo.

Conclusio Directa est ea, in qua naturalis ordo terminorum servatur ita ut id vere attributum sit, quod debet esse attributum; et vere Subjectum, quod debet esse Subjectum habitae ratione promissarum.

Minus extremum est Subjectum Conclusionis itidem Directae.

Medium seu Argumentum est terminus, qui sumitur ad probandam connexionem vel repugnantiam Majoris et Minoris Extremi. Ideo autem vocatur Medium, quia plerumque inter Majus et Minus Extremum interjacet, ac utriusque est vinculum.

Propositiones Sylogismi sunt Major et Minor, quae Premissa vocantur, et Conclusio.

Major propositio, quae nonnunquam simpliciter Propositio vel Thesis dicitur, est ea, quae constat ex Majore Extremo et Medio: Minor, quae etiam Assumptio vel Hypothesis voca-

tur, ex Minore Extremō et Medio con- 167.
tituitur. Conclusio denique, qua à S. Au-
gustino Summa dicitur, cōquod sit to-
tius Syllogismi Summa seu breve conten-
tum, ex Majore et Minore Extremō
componitur; nam Medium nunquam
ingreditur Conclusionem. Sit igitur
iste Syllogismus Simplex.

Omne cogitans est Spiritale:

Omnis mens est cogitans:

Ergo Omnis mens est spiritalis.

Mens in hoc Syllogismo Simplex
est Minus Extremum, quia est subjec-
tum Conclusionis: Spiritalis est Majus
extremum, quia est ejusdem Conclusio-
nis attributum: Denique Cogitans est
Medium seu medius terminus, qui seor-
sim cum utroque Extremō conjungitur,
nempe cum Majore Extremō in majore
propositione, et cum Minori Extremō
in minore propositione.

Forma Syllogismi est dispositio 167.
materia Syllogismi; quae itidem duplex
est; nempe vel materia remota seu
terminorum, et dicitur figura; vel
materia proxima seu propositionum,
et dicitur modus.

Figura Syllogismi est apta Me-
di cum Extremis ad concludendum Dispo-
sitio; Quae quidem dispositio exigit
i.º ut tres tantum sint termini
in Syllogismo: quia Syllogismus est
probatio, sive affirmans sive negans,
unius de alio per aliud; nempe Majoris
Extremi de Minore Extremo per Me-
dium. Omnis quippe Ars Syllogis-

168. tunc, saltem quoad Syllogismos affirmantes,
hoc principio nititur: Quae sunt eadem
uni tertio sunt eadem inter se: adeo
ut si Majus et Minus Extremum sint
quid idem ac Medium, ea pariter
sint quid idem inter se.

2° Ut termini non sumantur
generalius in Conclusionem, quam in pre-
missis: quandoquidem a particulari non
est legitima conclusio. 3° Ut

Medium nunquam ingrediatur conclu-
sionem: nam Medium tantum sumi-
tur ad probandam connexionem vel
repugnantiam Majoris et Minoris
Extremi, ex quibus conclusio constat,
nec proinde Medium in ea reperiri potest.

4° Ut Medium saltem semel
universaliter seu distributive sum-
tur; hoc est, secundum totam suam
extensionem, et quatenus omnibus
his inferioribus simul in plurali nu-
mero, et singulis seorsim ac distribu-
tive spectatis in singulari numero
convenit. Si enim bis particulariter
sumeretur, conjungere non posset duo
Extrema: nam non unus foret idem-
que terminus, sed alius et alius: v.g.
vitiosus est hic Syllogismus.

Quidam homo est sanctus;

Quidam homo est fur;

Ergo quidam fur est sanctus.

Siquidem Medium terminus in Ma-
jore et Minore particulariter sumitur:
nec proinde pro uno eodemque homine,
sed pro diversis accipitur.

PB6

69

Figura autem Syllogismi ^{169.} _{188.}

quadruplex numeratur. Vel enim Me-
dius terminus Subjicitur in Majore,
et praedicatur seu attribuitur in Minore;
et haec est Prima figura: vel pra-
dicatur in Majore et Minore; et est
Secunda figura: vel Subjicitur in utra-
que; et est tertia figura: vel Denique
praedicatur in Majore, et Subjicitur
in Minore; et est quarta figura,
juncta hunc versiculum:

Sub, pra: tum pra, pra: tum sub, sub: Deni-
que pra, sub.

Observandum porro quartam fi-
guram, quae vulgo Galenica nume-
ratur, quod praesertim à Galenò propu-
gnata perhibeatur, esse minus natura-
lem: unde à vulgaribus rejicitur à
figurarum numero; verum, prout alius
videtur non satis aptè.

Ajunt quidem 1.º ipsam minimè
differre à primà, propterea quod ex
inversione propositionum prima fi-
gura duntaxat fiat: Sed responderi
potest, id ipsi cum secundà et tertià
figurà esse commune, quae eodem, ac
ipsa, modo à primà derivantur; cum
ad eam per transpositionem aut con-
versionem propositionum revocari
possint; et tamen ab illà distinguun-
tur.

Ajunt 2.º Medium non posse
praedicari de Majori Extremò in Majo-
re propositione, et Subjici in Minore;
quia quod praedicatur est generalius,
et quod subjicitur est angustius; un-

170. De fieret, ut Medium esset generalius Majore Extremō, et angustius Minore Extremō, quod absurdum est. Sed responderi potest, attributum non semper esse Subjecto universalius, sed quandoque ipsi aequale; ut cum dicitur, Homo est quid compositum ex mente et corpore. Deinde cum Subjectum propositionis ratione sui universalius est, quam praedicatum, tunc restringitur particulari quidam, aliquis, p. alioquin Medium nunquam predicari posset de Majore Extremō in Secundā figurā; nec Subjecti Minori Extremō in Tertiā, quoniam ratione sui latius pateret Minore Extremō, et angustius foret Majore Extremō: et tamen Secundā ac tertiā figurā discerni debentur à primā. Nihil ergo obest, quominus haec quarta figura ab aliis distincta statuatur, quamvis minus naturalis sit.

169. Modus est apta praemissarum Secundum quantitatem et qualitatem ad concludendum dispositio; quae requirit 1.º Ut praemissarum alterutra in omni figurā sit universalis, aut certe singularis; nam ex duabus propositionibus particularibus nihil concluditur, quia in iis Medius terminus pro diversis sumitur, prout in quartā fundamentali terminorum regulā adnotavimus.

2.º Ut Alterutra ex praemissis sit affirmans; quia ex duabus negativibus nihil concluditur. In praemissis quippe negativibus Extrema separan-

tur à Medio : quòd autem Duo à tertio^{271.}
sejuncta sint, non sequitur ea inter se
vel conjuncta esse vel sejuncta : quem
admodum ex eo, quòd Duo non sint
tertio equalia, concludi minimè po-
test, ea esse inter se equalia, vel in-
equalia. Unde fit, ut ex duabus ne-
gantibus nec affirmans, nec negans
deduci possit conclusio.

3° Ut
Conclusio sequatur debiliorem par-
tem: id est, ut, si alterutra ex præ-
missis fuerit negans, etiam conclu-
sio negans sit; et si alterutra ex præ-
missis fuerit particularis, etiam con-
clusio sit particularis. Nam Extre-
ma nec generalius nec artius conjun-
gi debent in conclusione, quam in præ-
missis cum Medio fuerint connexa.

4° Ut ex duabus præmissis affir-
mantibus conclusio nunquam sequa-
tur negans: quæ regula per se notissi-
ma est.

Igitur octo sunt fundamenta-
les Syllogismorum simplicium regu-
læ: harum duo spectant Extrema:
duo Medium: Præmissas duo: Con-
clusionem itidem duo: sequentibus
verniculis comprehensa:

Terminus est triplex: Major, Mediusque, Minorque:

Latius hunc, quam Præmissa Conclusio non vult.

Nequaquam Medium capiat Conclusio oportet:

Aut semel aut iterum Medium generaliter esto.

Nil sequitur geminis ex particularibus unquam.

Utraque si Præmissa neget, nihil inde sequetur.

Ambæ affirmantes nequeunt generare negantem.

Est parti similis Conclusio deteriori.

2
70

Modi quatuor figurarum directi et simplices sunt tantum novemdecim, qui totidem artificiosis vocabulis expressi quatuor hinc versiculis continentur.

Barbara, Celarent, Darii, Ferio. Bamalip-ton,
Camentes, Dimatis, Sesapno, Gresisomorum.
Cesare, Camestres, Festino, Baroco, Darapti,
Felapton, Disamis, Datisi, Boardo, Ferison.

Quatuor primi Modi ad primam figuram pertinent; quinque sequentes ad quartam; quatuor deinceps ad secundam; sex denique postremi ad tertiam.

Quarta proin figura in his versibus secundum locum dedimus; tum quia prima figura directe opponitur; tum quia congruum erat, ut illius Modi, quos Logici possum indirectos prima figura Modos vocant, Statutum jam diu inter Modos Sylogisticos servarent ordinem; nec ullam paterentur in metro, sed aliquam tantum in litteris mutationem, qua possent per regulas in Scholis tradi solitas ad Modos perfectos reduci.

Hujusmodi vero artificiosa voces duplicem praecipue usum habent: 1° Unumquodque vocabulum tribus constat Syllabis, quarum prima designat Majorem, Secunda Minorem, et tertia Conclusionem. Si plures sint quam tres Syllaba, ea metri causa addita sunt, ut in Bamalip-ton, et Gresisomorum. 2° Vocales A, E, I, O. quae in istis Syllabis occurrunt,

quantitatem et qualitatem proposi-^{173.}
tionum denotant, scilicet A, univer-
salem affirmantem; E, universalem
negantem; I, particularem affirman-
tem; O, particularem negantem, pro-
ut alibi jam indicavimus.

Ex combinationum doctrinā
quatuor Termini, quales sunt A, E,
I, O, si eorum tres simul sumantur,
non pluribus, quam sexaginta qua-
tuor hinc modis possunt disponi:

iō.	iō.	iō.	iō.
AAA	-EAA	-IAA	-OAA
AAE	EAE	IAE	-OAE
AAI	-EAI	IAI	-OAI
AAO	EAO	IAO	OAO
-AEA	**EEA	-IEA	**OEA
AEE	**EEE	-IEE	**OEE
-AEI	**EEI	-IEI	**OEI
*AEO	**EEO	IEO	**OEO
-AIA	-EIA	**IIA	**OIA
AEI	-EIE	**IIE	**OIE
AEI	-EII	**III	**OII
AEI	EIO	**III	**OIO
-AOA	**EOA	**IOA	**OOA
-AOE	**EOE	**IOE	**OOE
-AOI	**EOI	**IOI	**OOI
AOO	**EOO	**IOO	**OOO

71
3

Jam verò ex isto numero per
regulas generales, quæ docent, nihil
concludi ex duabus negantibus, aut
ex duabus particularibus excluduntur
viginti octo notati hoc modo **.

Deinde per regulam, quæ docet
conclusionem sequi debiliorem partem,
excluduntur octodecim signati hæc
notati - .

Tum per regulam, quae docet, ex duabus affirmantibus conclusionem negantem deduci non posse sex enuntiantur hoc signo affecti 9.

Præterea per regulam, quæ dicitur non posse terminus generalis sumi in conclusione, quam in præmissis modus I E O, ita signatus †, expungendus est; quia Majus Extremum in conclusione O sumitur universaliter, in Majore vero particulariter tantum; ut alibi, ubi de propositionum conversione egimus, à nobis ostensum est.

Denique quia concludi non potest O, post A, E, quin etiam concludatur E, Modus A, E, O, notatus hoc signo *, est removendus.

Atque ita ex sexaginta quatuor modis, quibus disponi possunt quatuor termini, A, E, I, O, dum terni sumuntur; removeri debent quinquaginta quatuor, et proinde residui sunt tantum decem, quorum quatuor sunt affirmantes, id est conclusionem habent affirmantem; et sex negantes, in quibus nempe negans est conclusio. Sed ii propter diversam Medii dispositionem singulis figuris propriam novemdecies concludere possunt. Etenim quatuor Modi affirmantes septies in quatuor figuris occurrunt.

AAA, Barbara
 AII, Darii, Datisi
 AAI, Barapti, Bamalip.
 IAI, Disamis, Dimatis.

Sex negantes duodecies in iisdem
 quatuor figuris variantur.

EAE, Clarent, Cesare.
 AEE, Camestres, Camentes.
 EAO, Felapton, Fesapno.
 AOO, Baroco.
 OAO, Bocardo.
 EEO, Ferio, Festino, Ferison, Fviesom.

4

 72

§. 3us Tius

De Singulis Syllogismorum
 simplicium figuris.

Jam explicanda sunt seorsim
 singula Syllogismorum simplicium
 figurae, et subiicienda singulorum
 Modorum exempla.

De Primâ Figurâ.

Prima figura, ut jam diximus,
 est ea, in qua Medium in Majore subji-
 citur, et in Minore predicatur.

Hujus figurae duo sunt regulae:

1ma est, ut Minor propositio sit affir-
mans: Si enim est negans, Conclusio quo-
 que negans esse deberet, cum per re-
 gulam tertiam Modorum supra alla-
 tam, sequi debeat partem deteriore[m];
 et Major deberet esse affirmans, quo-
 niam ex duabus negantibus nihil con-
 cluditur per regulam secundam Modo-
 rum: quare Conclusionis, utpotè ne-
 gantis, attributum Sumeretur uni-

170. * Omnes reliqui modi, praeter hos decem, satis inutilis esse videntur; vel enim omnino non concludunt, vel inverso terminorum ordine et violententer; unde eos propter hoc omitti debere censent aliqui; recensimus tamen, tum quia alii id communiter etiam fecerunt, tum ut illi, quibus hujusmodi ingeniosa ardent, haberent unde delectarentur atque memoriam exerce-
 rent.

176. versaliter; cum tamen particulare foret in
Majore, qua esset affirmans, quod est con-
tra secundam regulam figurarum.

Secunda regula est, ut Major sit
universalis: quia si foret particularis,
Medium, quod est illius Subjectum, foret
tantum particulare: cumque sit attri-
butum Minoris, qua debet esse affirmans,
in ea quoque particulare foret; adeoque
bis particulariter haberetur, contra quar-
tam regulam figurarum. Has duas
regulas sequens versiculus exhibet:

Sit Minor affirmans, Major vero generalis.

Exinde colligitur, quatuor tantum
esse modos prima figura. Nam cum Major
sit universalis; vel est affirmans, ut in
AAA, Barbara; et AII, Darii; vel negans,
ut in EAE, Celarent; et EIO, Ferio. Item
cum Minor sit affirmans, vel est univer-
salis, ut in Barbara, et Celarent; vel par-
ticularis, ut in Darii, et Ferio.

Bar... Omne animal est mortale:

Ba... Omnis Leo est animal:

Ra... Ergo omnis Leo est mortalis.

Ca... Nulum creatum est infinitum:

Ca... Omnis Angelus est creatus:

Rent... Ergo nullus Angelus est infinitus.

Da... Omnis indigens est miser:

Ri... Sed quidam dives est indigens:

I... Ergo quidam dives est miser.

He... Nulum turpe est expetendum

Ri... Aliquod luxum est turpe.

O... Ergo aliquod luxum non est expetendum.

Hae figurae duplici nititur prin-
cipio, scilicet Trii de omni, et Trii de nullo.

Primum ex istis principiis ad Modos 177.
affirmantes pertinet, et hoc modo effertur:
Quidquid dicitur de aliquo Subiecto Secun-
dum totam suam extensionem spectato,
dicitur de omni eo, quod sub illo subiecto
continetur: vel brevius, Quidquid di-
citur de superiori, dicitur de inferiori: Si
Major Extremum dicitur de Medio, dicitur
quoque debet de Minori Extremo, quod
sub Medio continetur: Si Animal dica-
tur de Homine, dicitur quoque de Aris-
totele, qui sub Homine continetur.

Secundum spectat Modos negan-
tes; nempe, quod repugnat superiori, re-
pugnat etiam inferiori: v.g. Si repugnat
Animali non posse progredi, repugnat
et Homini, qui sub Animali continetur.

De Secunda Figura.

171.

Secunda Figura, ut superius dictum
est, ea, in qua Medium terminus bis predi-
catur.

Dua sunt pariter illius regulae:
Prima est, ut una ex Praemissis sit ne-
gans: quia cum Medium in utraque
sit attributum, si ambae forent affir-
mantes, bis particulariter sumeretur,
contra quartam regulam Figurarum.

Secunda, ut Major sit universalis:
nam si particularis foret, Major Extre-
mum, quod est illius Subiectum, parti-
culariter tantum in ea auiperetur;
cum tamen universaliter sumatur in
conclusionone negante, cuius est attribu-
tum, quod absurdum foret, et contra
secundam regulam figurarum. Itaque
ex Praemissis in hac figura

178. Una negans esto, nec Major sit Specialis.

Hinc colligere licet, quatuor tantum esse Modos secundae Figurae. Nam cum alterutra praemissarum debeat esse negans, et Major universalis: Si Major sit affirmans, Minor erit negans, eaque vel universalis, ut in AEE, Camestres; vel particularis, ut in AOO, Baroco: Si Major fuerit negans, Minor erit affirmans, sive si sit universalis, ut in EAE, Cesare; sive particularis, ut in EFO, Festino. Atque ita etiam sunt tantum quatuor Modi secundae Figurae.

Ces... Nulla virtus est prolepsis:

A... Omnis temeritas est prolepsis:

Re... Ergo nulla temeritas est virtus.

Cam... Omne bonum est munus Dei:

Es... Nudum litigium est munus Dei:

Fes... Ergo nudum litigium est bonum.

Fi... Nullum peccatum est licitum:

Ti... Sed aliqua oblectatio est licita:

No... Ergo aliqua oblectatio non est peccatum.

Bar... Omnis virtus est prudens:

O... Sed aliquis zelus non est prudens:

Co... Ergo aliquis zelus non est virtus.

Unico fere principio fulitur haec figura; scilicet, Duo non sunt quid idem, cum aliquid uni convenit, quod alteri repugnat.

172. De tertia Figura.

Tertia figura est ea, in qua Medium terminus bis subjicitur.

Duae sunt etiam illius regulae: Prima est, ut Minor sit affirmans, non sicut in prima Figura propter eandem rationem. Secunda, ut Conclusio sit

particularis: quia cum Minor sit affirmans, 79.
Minus Extremum, quod est illius attribu-
tum, sumitur in ipsa particulariter, adeo-
que ut in Conclusionem, cuius est Subjec-
tum, etiam particulariter sumatur, de-
bet Conclusio esse particularis. Unde ver-
similiter

Sit Minor affirmans Conclusio particularis.

Illius sex sunt Modi. Nam ex da-
cem Modis ad concludendum aptis AEE,
et AOO, per primam regulam ab ipsa ex-
cluduntur: AAA, et EAE, per secundam.
Ergo supersunt sex sequentes, AAJ, EAO,
JAJ, AJJ, OAO, EJO, Darapti, Felap-
ton, Disamis, Datisi, Bocardo, Feri-
ton.

Dar.. Omne mysterium est obscurum:

Ap... Omne mysterium est certum:

Ji... Ergo aliquod certum est obscurum.

Fel.. Nudum violentum est durabile:

Ap... Omne violentum est prater naturam:

Jon... Ergo aliquod prater naturam non est du-
rabile.

Dis... Aliquis dives est improbus:

A... Sed omnis dives est honoratus:

Mis... Ergo aliquis honoratus est improbus.

Dat.. Omnis Dei Servus est Rex:

Js... Sed aliquis Dei Servus est pauper:

J... Ergo aliquis pauper est Rex.

Boc.. Quaedam ira non est peccatum:

Ar... Omnis ira est affectus animi:

Do... Ergo aliquis affectus animi non est pecca-
tum.

Fer.. Nudum honestum est negligendum:

Js... Aliquod honestum est arduum:

On... Ergo aliquod arduum non est negli-
gendum.

6
74

Duo sunt principia, quibus tertia Si-
gura Modi nituntur. primum pertinet
ad Modos affirmantes; scilicet, Si duo attri-
buta eidem Subjecto conveniant, inter se
quoque aliquando conveniunt: V.g. Si omne
mysterium est obscurum et certum, tunc
aliquid certum est aliquando obscurum.

Secundum principium ad Modos negan-
tes refertur; nimirum, Si ex duobus attri-
butis unum alicui Subjecto conveniat,
cui non convenit alterum, ista attributa
aliquando inter se non conveniunt. V.g.
Si nihil violento conveniat esse durabi-
le, et omni violento conveniat esse præ-
ter naturam; fieri potest, ut aliquid,
quod est præter naturam, non sit dura-
bile.

De quartâ Figura.

Quarta Figura illa est, in quâ Me-
dium Terminus predicatur in Majore
et Subiicitur in Minore. Ad id absona
est, ut vix opera pretium sit, illius re-
gulas prescribere; ne tamen Logica
nostra quidquam deesse videatur eorum,
quibus omnes simplices ratiocinandi
modos demonstrari fas sit; en illa:

Igitur tres sunt illius regulae.

1^a Si Major sit affirmans, Minor est Uni-
versalis. Nam Medium in hac Figura
Sumitur particulariter in Majore affir-
mante, cum sit illius attributum. Ergo
per quartam regulam Figurarum Sumi
debet universaliter in Minore, et eam
reddere universalem, cum sit illius Sub-
jectum.

2^a Cum Minor est affir-
mans, Conclusio debet esse particularis.
Nam Minus Extremum, quod est Attribu-

tum Minoris, Sumitur in eâ particulari 181.
ter. Ergo Sumi etiam debet particulariter
in Conclusionem, cuius est Subiectum; et
consequenter eam reddit particularem.

3ta Cum Modus est negans, Major
debet esse generalis. Quia Major Terminus
sumitur universaliter in Conclusionem negante,
cuius est attributum. Ergo
ut etiam sumatur universaliter in Ma-
jore, cuius est Subiectum, oportet, prout
in secundâ figurâ superius memoratâ.
Haec regula sequentibus hinc versiculis ex-
primuntur.

Major ubi affirmat, generalem sume Minorem.

Si Minor affirmet, Conclusio sit specialis.

Cumque negans Modus est, Major generalis habetur.

Quare ex Decem Modis utilibus, in hac
figurâ AII, et AOO, excluduntur per primam
regulam: AAk, et EAE, per secundam: OAO,
per tertiam: Unde supersunt quinque Mo-
di AAI, AEE, IAI, EAO, EIO. Bamalip,
Camentes, Dimatis, Fesapno, Fresiso.

Bam... Omnis Angelus est Spiritus:

A.... Omnis Spiritus est Substantia:

Lip.... Ergo aliqua Substantia est Angelus.

Cam.... Omnis Superbia est peccatum:

En.... Nullum peccatum est opus Dei:

Tes.... Ergo nullum opus Dei est Superbia.

Dim.... Quidam ignavus est verax:

A.... Sed omnis verax est audiendus:

Tis.... Ergo aliquis audiendus est ignavus.

Fes.... Nulla materia est cogitans.

Ap.... Sed omne cogitans est beatitudinis capax:

No.... Ergo quoddam beatitudinis capax non
est materia.

Fres.... Nullus ignavus est aptus bello:

g.... Sed aliquis aptus bello est nobilis:

So.... Ergo aliquis nobilis non est ignavus.

7
74
* Quarta eorum Philosophorum,
qui bruta cogitare
tuentur, falsa est
haec minor proposi-
tio.

182.
174.

De Modis indirectis.

In horum quinque quarta figura Modorum locum solent vulgares & scholastici substituere quinque Modos indirectos prima figura, id est, eos Modos, quorum indirecta est conclusio, illorumque his vocabulis exprimunt.

..... Baralipon,
Celantes, Dabitis, Saperno, Frisesomorum.

Verum sicuti in prima figura oriuntur Modi indirecti ex conversione Conclusionis Modorum directorum, ita etiam in aliis figuris id ipsum contingere potest.

Si enim Syllogismus iste in Barbara

Bar... Omne animal est vivens:

Ba... Omnis homo est animal:

Ra... Ergo omnis homo est vivens.

Si, inquam, Syllogismus iste converti possit in Baralip, per solam Conversionem Conclusionis hoc modo:

Ergo aliquod vivens est homo.

Consimili proinde ratione Syllogismus in Cesare in secunda figura v. g.

Ces... Nulum infinitum augeri potest:

A... Omnis numerus augeri potest:

Re... Ergo nulus numerus est infinitus.

Converti potest in Modum indirectum Cesaro,

Ergo aliquod infinitum non est numerus.

Idem accidit in Modis tertia et quarta figura, ut experiri vixilibet facillimum est: adeo ut rationi non satis obtemperare videantur ii, qui neglectis aliarum figurarum Modis indirectis, quinque duntaxat, qui occurrunt in prima figura recensent, eorumque gratia, quinque Modos directos quarta figura expungunt.

Mayer

§. Quartus.

183.
175.

De Syllogismo Coniunctivo,
et eius Speciebus, p.

Syllogismum Divisimus in Sim-
plicem et Coniunctivum seu Coniunctum.

Simplicem vocavimus illum, in quo Me-
dium cum utroque Questionis, seu Con-
clusionis termino seorsim in Praemissis
conjungitur: qualis est iste:

Omne cogitans est spiritale

Omnis Mens est cogitans:

Ergo omnis mens est spiritalis.

Ad Syllogismum Simplicem auc-
dit seu reduitur Syllogismus comple-
xus, cuius nempe complexa est Conclu-
sio. In huiusmodi autem Syllogismo
pars tantum aliqua Subjecti vel attri-
buti Conclusionis conjungitur cum Me-
dio in una ex Praemissis; altera vero
pars cum eodem Medio in altera Prae-
missa consociatur, v. g.

Pecunia est res inanimata:

Sed plerique homines serviunt pecunia:

Ergo plerique homines serviunt rei inani-
matae.

Ubi patet, Attributum Conclusio-
nis Serviunt rei inanimatae, ita Dividi
in Praemissis, ut una illius pars, scilicet
res inanimata posita sit in Majore, al-
tera vero nempe serviunt, in Minore
reperiatur.

Non est proinde, quod
quidpiam aliud de Syllogismo complexo
ulterius adnotemus, ut qui, quemadmo-
dum diximus, ad Simplicem reduca-
tur. Solummodo igitur de Coniuncti-
vo huic nobis erit sermo.

184.
176.

Sylogismus Conjunctivus itaque est ille, cujus Major propositio est conjunctiva, seu composita, et integram conclusionem complectitur: isque est vel Conditionalis, vel Copulativus, vel Disjunctivus.

177.

Sylogismus Conditionalis ille dicitur, cujus Major propositio est conditionalis, id est, duas habet partes per particulam conditionalem Si connectas, atque in se totam conclusionem continet, v.g. Si avarus multa cupit, multorum est indigens:
Atqui avarus multa cupit:
Ergo multorum est indigens.

In hoc Sylogismo tota Conclusio continetur in Majore, quae duas habet partes, antecedentem scilicet, Si avarus multa cupit, et consequentem, nempe, multorum est indigens.

Duplex est hujusmodi Sylogismorum figura. Prima cum Antecedens Majoris propositionis affirmatur in Minore, ut ejusdem Consequens affirmetur in Conclusionem secundum hanc regulam, Positio antecedente, positus et Consequens: vel, Verum prius, ergo et posterius. Idque in modo allato exemplo cernitur.

Secunda, cum tollitur Consequens, ut tollatur Antecedens, secundum alteram regulam, Sublatio Consequente, tollitur Antecedens: vel, falsum Consequens: ergo et Antecedens. v.g. Siquis contra Eulexiam salvandus sit, fallit nos. Eulexia:

Sed Eulexia nos non fallit:

185.

Ergo nullus extra Ecclesiam est salvandus.

Tota vis hujusmodi Sylogismorum in justa conexione partium Majoris propositionis consistit, et in legitima unius ex alio collectione.

Duobus vero modis vitiosus esse potest hic Sylogismus. 1.º cum ex Consequente inferatur Antecedens. v.g.

Si divites nihil cupiunt, sunt felices:

Atqui divites sunt felices:

Ergo nihil cupiunt.

2.º Cum ex negatione Antecedentis, inferatur negatio consequentis, v.g.

Si Titius est fur, est improbus:

Atqui non est fur:

Ergo non est improbus.

Hic Conclusio non est recte deducta, quia etiamsi Titius non sit fur, potest adhuc esse improbus: Siquidem Major propositio non est exclusiva, nec in eâ dicitur Titius tunc duntaxat fore improbus, si fur extiterit.

Sylogismus Copulativus est ille, 178.

cujus Major propositio est copulativa negans, idiusque pars in Minore assumitur, ut altera in Conclusionem tollatur. v.g.

Non potest homo Deo Servire et mammona:

Sed Avarus Servit Mammona:

Ergo non potest Servire Deo.

Sylogismus Disjunctivus dicitur, 179.

cujus Major propositio est Disjunctiva. v.g.

Faberis aut fallor:

Non labor:

Faberis ergo.

186.

Syllogismus iste vitiosus est, quando
divisio non est accurata, et membra pro-
positionis disjunctivae medium aliquod patium-
tur. v. g.

Vel est obediendum Regibus contra Legem Dei,
vel in eos rebelandum:

Atqui non est in eos rebelandum:

Ergo eis contra Dei legem est obtemperandum.

Aut aliter assumendo:

Atqui non est eis contra Legem Dei obtemperan-
dum:

Ergo contra eos est rebelandum.

Vitiosus, inquam, est iste Syllogis-
mus, quia nec rebelandum est in Reges,
nec eis contra Dei legem obtemperandum;
sed omnia patienter ferenda potius, quam
vel in Deum, vel in Reges peccetur.

Isti omnes Syllogismi, quemadmo-
dum Simpliciter, celebri divisione distri-
bui solent in Demonstrativos, Topicos,
et Sophisticos: quamquam haec divisio
Argumentationem generatim potius
quam Syllogismum speciatim respiciat.

180.

Syllogismus Demonstrativus est
ille, qui constat ex Praemissis necessario
veris, hoc est, vel per se evidentibus, vel
per alias propositiones jam probatis, ex
quibus necessario vera deducitur Conclusio.

181.

Syllogismus Topicus, sive Dialec-

* Dialecticus vix
graeca à Dialecti-
ca, quae latine
reddita significat
Artem Disputandi.

ticus*, est Syllogismus constans ex probabi-
libus propositionibus et opinionem tan-
tum pariens. Topicus vocatur, id est, loca-
lis, quia ex locis Dialecticus limitatur de-
quibus agemus §. 6.

181.

Syllogismus Sophisticus est Syllo-
gismus constans ex falsis propositionibus,

Prima Cc

77

sed apparenter veris, et errorem pariens: ^{187.}
qui demonstrationem mentiatur, Ba-
ralogismus nominari solet: quamquam
omnis falsa ratioinatio, quaecumque sit,
sive Sylogismus, sive Sorites, p. h. De-
monstrationis specie quempiam deludat,
Buralogismus appelletur.

S. Quintus.

De Reductione Sylogismorum
imperfectorum ad perfectos. ^{182. 3}

Regula, quae vulgò traduntur in
Scholis de reductione Sylogismorum imper-
fectorum ad perfectos, solum simplicibus Syl-
logismis applicari solent, non aliis. Unde
vel prius efficiendum, ut complexi et com-
positi Sylogismi in simplices transfor-
mentur; vel alia ratione ac methodo eos
expendere necesse est.

Ex quatuor autem Sylogismorum
simplicium figuris, sola prima, si stric-
tè loquamur, naturalem terminorum ser-
vat ordinem; reliqua nonnihil ab eo de-
flectunt: ideoque si earum modi mi-
nus evidenter concludere aliquando vi-
deantur, eos Logici ad primam figuram Mo-
dos suarum regularum ope reducunt,
ut judicare possint, an bene vel male
concludant.

Quocirca hujusmodi Reductio defi-
niri potest, Sylogismi minus perfecti
in perfectiorem evidentiae causam trans-
formatio. Eaque dupliis generis est,
scilicet Directa, quam etiam Ostensi-
vam vocant; et Indirecta, quae dicitur
Reductio ad incommodum, seu ad impos-
sibile.

Reductio directa sive Ostensiva est ea, quâ Syllogismus imperfectus ad perfectum revocatur per transpositionem aut conversionem alicujus vel aliquarum ex ipsius propositionibus. Quâ in re advertendum est 1° Modos, qui incipiunt à litterâ B, ut Bamalipon, revocari debere ad Barbara: Qui incipiunt à litterâ C, ut Cesare, ad Celarent: Qui à litterâ D ut Darapti ad Darii. Denique qui ab F, ut Festino ad Ferio, reduci oportere.

Secundò, observanda sunt quatuor litteræ S, B, M, C, quotiescumque occurrunt in fine Syllabarum cujuscunque artificiosi vocabuli: nam S significat propositionem simpliciter esse convertendam; B, per accidens; M, eam mutantem, seu transponendam; Denique C denotat Modum, in quo est, carere Reductione directa, sed tantum ad impossibile esse reducendam; ut sunt Baroco, et Bocardo: idque sequenti Distichò exprimitur.

S, vult simpliciter verti; B, verò per accid.
M, vult transponi; C, per impossibile duci.

Proponatur igitur Syllogismus in

Cesare.

Ces.. Nulum extensum est Spiritus:

Sa.. Omnis Angelus est Spiritus:

Re.. Ergò nullus Angelus est extensus.

1° Modus iste incipit à litterâ C; quare ad Celarent est revocandus. 2°

In fine prima Syllaba Ces, occurrit littera S, quæ ostendit Majorem esse simpliciter

iter convertendam, ut Sylogismus,
qui est in Cesare fiat in Clarent hoc modo:

C... Nudus Spiritus est extensus;

La... Omnis Angelus est Spiritus;

Reut. Ergo nudus Angelus est extensus.

Similiter Sylogismus in Festino,

ut

Fe... Nudum peccatum est licitum;

Fi... Aliqua oblectatio est licita;

No... Ergo aliqua oblectatio non est peccatum.

Revocabitur ad Ferio conversâ

Simpliciter Major propositione, quoniam occurrit S in fine primo Syllaba vocabuli Festino.

Fe... Nudum licitum est peccatum;

Fi... Aliqua oblectatio est licita;

O... Ergo aliqua oblectatio non est peccatum.

Sit tertius Sylogismus in Darapti;

is revocandus erit ad Darii, convertendo per accidens Minorem illius propositionem, quia littera B occurrit in fine secunda Syllaba vocabuli Darapti.

Dar... Omnis Angelus est Spiritus;

Ap... Omnis Angelus est creatura;

Fi... Ergo aliqua creatura est Spiritus.

Da... Omnis Angelus est Spiritus;

Ri... Aliqua creatura est Angelus;

F... Ergo aliqua creatura est Spiritus.

Denique sit Sylogismus in Bamalip; reducetur ad Barbara: Sed Major illius propositio in locum Minoris erit transponenda, propter consonantem M, quae occurrit in fine primo Syllaba Bam; et Conclusio per accidens erit convertenda propter litteram B, quae occurrit in fine ultima Syllaba Lip.

190. Bam... Omnis virtus est bona qualitas:
A..... Omnis bona qualitas est optanda:
lip..... Ergo aliquod optandum est virtus.
Bar.... Omnis bona qualitas est optanda:
Ba..... Omnis virtus est bona qualitas:
Ra..... Ergo Omnis virtus est optanda.

Simili ratione reduci possunt ceteri Modi imperfecti ad perfectos, exceptis tantum duobus, scilicet Baroco et Bocardo, qui ad inconmodum duntaxat, seu impossibile reduuntur.

1° enim Baroco directe reduci non potest ad primam figuram: Si enim Majorem illius convertas per accidens, ut tantum converti potest, utraque illius Premissa erit particularis, contra regulam quintam generalem Sylogismorum: Si vero eam transposueris, tum Major erit particularis, contra secundam regulam primae figurae.

2° Bocardo quoque directe reduci non potest ad primam figuram: enimvero vel ipsius Minor convertetur per accidens, ut solummodo converti potest, et tunc duo illius Premissa erunt particulares, contra quintam regulam generalem: vel si transpositione utaris, Minor erit negans, contra primam regulam primae figurae.

Superest ergo, ut ambo isti modi ad impossibile reducantur, id est, ut adversarius vel legitimam esse fateatur eorum conclusionem admittis Premissis, vel concedat, aliquid simul esse et non esse contra principium illud omnibus no-

tum, impossibile est idem simul esse et 191.
non esse.

Ut autem ea Reductio peragatur,
cuiusmodi est propositio contradicens
Conclusioni, quam Adversarius, admittis
Præmissis, negavit: hanc contradicentem
propositionem concedere tenebitur Ad-
versarius, alioqui duo contraria simul
falsa esse fateri cogeretur, quod absur-
dum est. Deinde ista propositio con-
tradicens debet fieri Minor Servatâ eâ-
dem Majore in Baroco; Sed debet fieri
Major in Bocardo servatâ eâdem Mi-
nore, ut conficiatur Sylogismus in
Barbara juxta hos versus:

Servat Majorem, mutatque Baroco Minorem;
Majorem mutat, retinetque Bocardo Minorem.

Id exemplis est illustrandum.

Bar... Omnis virtus est prudens:
Oc... Aliquis zelus non est prudens:
O... Ergo aliquis zelus non est virtus.

Si quis, admittis Præmissis, Conclu-
sionem neget, sumenda est hujus Con-
clusionis contradictoria, nempe Omnis
zelus est virtus, quæ fiet Minor Sylo-
gismi in Barbara, retentâ eâdem
Majore Superioris Sylogismi in Baro-
co, sic:

Bar... Omnis virtus est prudens:
Ba... Omnis zelus est virtus:
Ba... Ergo omnis zelus est prudens.

Hanc posteriorem Conclusionem
negare non potest Adversarius, Præmissis
semel admittis: et tamen in priori Syl-
logismo concesserat, aliquem zelum
non esse prudentem: quare vel duo
contradictoria tenetur admittere con-
trâ principium illud, Impossibile est

192. vel negata Conclusioni acquiescere.

Sit jam Syllogismus in Bocardo.

Boc... Quaedam ira non est peccatum:

Pr... Omnis ira est affectus animi:

Do... Ergo aliquis affectus animi non est peccatum.

Si quis, admissis Premissis, neget Conclusionem, sumenda erit contradictoria hujus Conclusionis, nempe, Omnis affectus animi est peccatum, eaque fieri debet Major, retenta eadem Minore: tumque deducetur Conclusio in Modo Barbara, que contradicit Majori concessa, hoc modo:

Bar... Omnis affectus animi est peccatum:

Ba... Omnis ira est affectus animi:

Ra... Ergo omnis ira est peccatum.

Non soli porro Modi Baroco, et Bocardo, sed reliqui etiam omnes Secunda, tertia, et quarta figura Modi ad primam figuram per impossibile reduci possunt: Verum ubi Directa adest reducendi ratio, ad Indirectam non est confugiendum, praesertim si multas ambages involvat, vixque ad usum reduci possit: quare nulla nos movet ratio, ut de hujusmodi Indirecta Reductione pluribus verbis agamus: imò utraque tam Directa, quam Indirecta Reductio in praxi est operosissima, solisque simplicibus Syllogismis, non complexis aut compositis, convenit, ut jam diximus.

183. 4 Itaque, ut facilius et tutius de quolibet Syllogismo, tam simplici quam composito, imò de quolibet Ra-

triorinationis specie iudicium ferre, et, 193.
quid valeat, expendere possumus, iuvat hic
statuere principium aliquod universale;
cujus ope, sine ulla speciali ad Figuras,
Modos, et Reductiones Syllogismorum
attentione, facile dijudicare valeamus
de quolibet Syllogismo, bene an male con-
cludat. En ergo illud.

Omnis conclusio cuiuscumque Syllo-
gismi debet secundum totam suam ex-
tensionem contineri in una Premisa-
rum, idque per alteram iudicari et
probari.

Ad hoc principium omnes, quas
hactenus late deduximus, Syllogismorum
regulae profecto referuntur; ut pote
quarum utilitas in eo duntaxat posita
est, ut nempe ostendant, Conclusio-
nem cuiuscumque Syllogismi in una
Premissarum contineri, idque ab alte-
ra iudicari et probari; adeoque illum
tunc vitiosum esse, cum hoc non pres-
tantur, ut e contra verum, cum hoc
efficiuntur.

Enimvero, si serio has Syllogismo-
rum regulas expendere velimus, profecto
deprehendemus, idas omnes ad has duas
principales, tanquam ad sua fundamen-
ta, reduci: scilicet, ut nubes terminus
generalis sumatur in Conclusionem,
quam sumptus fuerit in Premissis.
Item, ut Medius terminus saltem se-
mel universaliter seu distributive sum-
tur. At liquido constat, ambas has
regulas in nostro generali principio uni-
ce fundatas esse: cum enim, quantum

194. ad primam, generale principium nostrum
statuat, Conclusionem contineri debere
in Premissa, id falsum evaderet, si idem
terminus in Premissa minorem haberet
extensionem quam in Conclusionem; nam
minus universale non continet univer-
salius. e.g. Aliquis homo non continet
omnem hominem.

Similiter altera regula, quae dicit,
Medium terminum debere saltem semel
sumi universaliter, à nostro generali
principio, Premissa debent continere
Conclusionem, pendet. Sit e.g. sequens
Syllogismus:

Aliquis Sanctus est pauper:

Omnis Sanctus est Amicus Dei:

Ergo aliquis Amicus Dei est pauper.

Patet hanc Conclusionem, Aliquis ami-
cus Dei est pauper, contineri in illa propo-
sitione, Aliquis Sanctus est pauper, idque
inducari et probari per alteram, quae dicitur,
Omnis Sanctus est Amicus Dei. Quia Sanctus
in hac propositione, quae est Minor in abato
Syllogismo, cuius est Medium terminus; su-
mitur universaliter atque secundum
totam suam extensionem, in cuius prin-
cipio ideam continetur Amicus Dei, ac recte
dicitur, quod omnis Sanctus sit Amicus
Dei. Ex quo etiam facile intelligitur, quod
si illius Conclusio haec Aliquis Amicus Dei
est pauper in Majori propositione hac
Aliquis Sanctus est pauper continetur
quavis in ea Medium terminus, nempe
Sanctus particulariter sumatur, quia per
dictam propositionem universalem, Omnis
Sanctus est Amicus Dei in eo ideam Amici
Dei comprehenditur.

Ad clariorem universalem hujus prim¹⁹⁵.
cipii intelligentiam, notandum; quod, cum
aliqua propositio, cujus veritas nondum est
evidens, probanda suscipitur, tota pro-
bandi ratio in eo consistat, ut libet alia
propositio magis nota inveniatur et profe-
ratur, que idam, que probanda suscipi-
tur, contineat, adeoque stabiliat et con-
firmet. In hoc enim Ratiocinationis
seu Argumentationis ratio potissimum
consistit, ut sit manifestatio ignoti per
notius. Talis autem magis nota propo-
sitis nuncupatur continens, eo quod, pro-
ut jam dictum, propositionem probandam
contingere debeat; si enim eam non conti-
neret, tunc neque per eam probari posset,
prout evenit in Syllogismis vitiosis. At
verò, quia idam in eadem propositis verbis
continere non potest; sic enim identica
et negatoria esset, nec proinde propo-
sitionem probandam clariorem vel certio-
rem, quam antea fuisset, reddere va-
leret; hinc necesse est, ut testia alia
propositio adjungatur, que ostendat,
propositionem probandam re verà in
idam, que continens dicitur, comprehendi;
hecque testia propositio Applicata seu
Judicativa nuncupatur; quia aliis dua-
bus applicatur, atque indicat, quæstio-
nem seu propositionem probandam re
verà in Continente includi.

+ In Syllogismis affirmantibus perin-
dè est, quanam Præmissarum Continens,
quanam Applicata, seu Judicativa di-
catur; cum utraque aliquo modo Conclu-
sionem seu propositionem probandam
contineat, mutroque ostendat, illam

196. in alterâ contineri: quamvis plerumque Major pro Continente, Minor vero pro Applicata seu Judicativa Sumatur. v.g. Dubito, an homo impius sit miser; sicque arguuntur:

Quicumque servit cupiditatibus, est miser;

Sed impius servit cupiditatibus;

Ergo impius est miser.

In hoc Syllogismo qualibet Præmissarum potest dici continere Conclusionem, idque altera ostendere et probare. Nam conclusio continetur in Majore, quia serviens cupiditatibus in se continet impium, id est, impius in illius extensione comprehenditur, estque unum ex ipsius inferioribus, prout à Minore ostenditur. Hæc conclusio etiamnum continetur in Minore, quia serviens cupiditatibus in sua idea comprehendit ideam Miseri, ut patet ex Majore.

Quod Syllogismos negantes spectat, Præmissa negans est semper propositio Continens, et affirmans est Applicata, seu Judicativa: quia, cum conclusio sit negans, æquius est, ut in Præmissa negante contineri dicatur, quam in affirmante: sive illa Major sit, sive Minor. Sic e.g. si probare velim, Nulum avarum esse beatum, hunc conficio Syllogismum:

Omnis beatus cupiditatibus caret;

Nulus avarus cupiditatibus caret;

Ergo nulus avarus est beatus.

Magis naturale videtur, si dicatur, quod Minor, que negativa est, Conclusionem contineat, idque per Majorem, que

affirmativa est, indicetur ac probetur: 197.
nam haec Minor, Nudus avarus cupiditatibus
careret, eo ipso quod negat, avarum aliquem
cupiditatibus carere, simul negat, ipsum
esse beatum: Major vero ostendit, bea-
tum cupiditatibus quibuscumque omni-
no carere.

In memoria sublevamen praes-
tat quaedam adhuc hujus universalis prin-
cipii seu regulae atterere exempla.

Exemplum; numm

Dubito, an hic Syllogismus concludat,
Officium Christiani est, eos non laudare
qui peccant:

Sed qui duello certant, peccant:
Ergo officium Christiani est, eos non lau-
dare, qui duello certant.

Operosum non est statim deprehen-
dere, Conclusionem hujus Syllogismi in
una Praemissarum contineri, atque in
ab altera indicari et probari; Major enim
nihil differt ab ipsa Conclusionem, nisi, quod
Major habeat eos, qui peccant Conclusio
autem eos, qui duello certant: Sed propo-
sitis illa, quae habet eos, qui peccant,
alteram in se continet, in qua dicitur,
qui duello certant, dummodo peccare
in se contineat duello certare. Ceterum
ex sensu manifestum est, quod termi-
nus iste, qui peccant sumatur univer-
saliter, atque de omnibus iis intelligatur,
qui quocumque modo peccant: Sicque
Minor, qui duello certant peccant; cum
ostendat, duello certare contineri sub ter-
mino peccare, eadem ratione ostendit, quod
prima propositio seu Major Conclusionem

198 in se contineat.

Exemplum 2um.

Christianismus non obligat famulos ad obediendum Dominis suis, in iis, quae sunt contra legem Divinam;

Sed Sollicitatio mulierum est contra legem Divinam;

Ergo Christianismus non obligat famulos ad obediendum Dominis in Sollicitatione mulierum.

Major in hoc Syllogismo continet Conclusionem, idque Minor ostendit, Sollicitationem mulierum adnumerans iis, quae sunt contra legem Divinam: imò Major quia est exclusiva, huic propositioni aequipollet: Lex Divina non obligat famulos ad obediendum Dominis in illis rebus, quae sunt contra legem Divinam.

Duo vitiosorum Syllogismorum exempla etiam adiungimus.

Exemplum 1um.

Lex Divina praecipit, ut Seculari Magistratui obediamus;

Atqui Episcopi non sunt Magistratus Seculares;

Ergo Lex Divina non praecipit, ut Episcopi obediamus.

Respicuum est, ex nostro principio, hunc Syllogismum male concludere: nam neutra Praemissarum conclusionem continet: Major eam non continet, quia ex eo quod Lex Divina aliquid jubeat, non sequitur, quod aliud quidpiam non etiam jubeat: Minor quidem ostendit Episcopos non comprehendi sub Magistratu Seculari, atque etiam praecipit honorandi Magistratum Secularem non comprehendere Episcopos. Sed Major non affirmat, Deum alia praecipita non dedisse praeter istud, quod tamen affir-

mare Deberet, ut Minor ostenderet in Ma¹⁹⁹.
jore contineri Conclusionem, prout in pri-
ori Syllogismo demonstratum est.

Exemplum 2um

Qui dicit te esse animal, dicit verum:

Sed qui dicit te esse anserem, dicit te esse
animal:

Ergo qui dicit te esse anserem, dicit verum.

Verba Praemissarum in hoc Syllogis-
mo continet Conclusionem: non Major,
si enim eam contineret, necesse foret ut
in ea animal in se comprehenderet an-
serem; sed, cum sumatur particulariter
est enim predicatum hujus propositio-
nis affirmativa invidentis, tu es animal,
proinde anserem continere non potest,
nisi secundum comprehensionem; hinc,
ut quid probaret, animal Deberet sumi
in Minore universaliter, ita ut anser
diceretur de omni animali, quod tamen
nec fit nec fieri potest, cum ibi animal
etiam particulariter sumatur, ut potest
quod, sicut et in Majore, est predicatum
hujus propositionis invidentis affirmati-
va, tu es animal.

§. 8us

184.

De inventione Medii seu de
locis Dialecticis.

Quaestiones proponere cuilibet
est facile, at propositas argumentis pro-
bare saepe difficilius. Hinc Locos quos-
dam communes excogitarunt Dialectici
quos non solum Dialectici, sed etiam Arti-
stae utilissimos judicarunt Rhetores.
Hos Locos Argumentorum Sedes appellant
quoniam ex iis Argumenta, sive, ut loquun-
tur, Media Desumunt Dialectici, et Rhe-
tores ad probandas Quaestiones suas.

200. Quaestio autem seu propositio vel est The-
sis, seu Assertio, seu Sententia, quam quis
demonstrare et defendere, dismissis adver-
sariorum rationibus et argumentis, paratus
est; vel est tantum Problema, id est, propo-
sitio quaedam communis et obvia, in qua-
cumque materia sive physica sive morali,
de qua in utramque partem disputari potest.
Circum huiusmodi quaestiones ea Logica pars,
qua Dialectica vocatur, praesertim est occupata,
et quae probabilibus tantum argumentis utitur.

Loci igitur Dialectici petuntur vel ex
Grammatica, vel ex Logica, vel ex Metaphy-
sica: unde alii sunt Grammatici, alii Logi-
ci, et Metaphysici alii.

185. Loci Grammatici ab Etymologia
et à Coniugatis praesertim derivantur.

Regula Loci ab Etymologia, id est, ab
ipsius nominis appellatione, haec sunt: 1.^a
De quo affirmatur Etymologia nominis, de
eo etiam affirmatur nomen, et vice versa.

2.^a De quo negatur Etymologia, de eo etiam
negatur nomen. v. g. Consul est: Ergo
consulere debet Republica. Vel, Non consulit
Republica: Ergo non est Consul.

Regula Loci à Coniugatis, id est, à
vocibus significatione et litteris convenienti-
bus, terminatione autem discrepantibus
totidem sunt: 1.^a Affirmatio uno Coniu-
gatorum, affirmatur et alterum. v. g. Ius-
tus est: Ergo iustitiam colit. 2.^a Negatio
uno Coniugatorum, negatur et alterum.
v. g. Nihil Scribit: Ergo non est Scriptor.

186. Loci Logici petuntur ab Attributis
universalibus, puta à Genere, Specie, p. à
Definitione, Divisione, p. ac singuli suas
peculiares habent regulas.

Regula Loci ab attributis ha sunt, ja 201.

Quod de genere universim affirmatur vel negatur, id etiam de speciebus affirmari aut negari potest: Sive, quidquid predicatur de superiori, predicatur etiam de inferiori.

Qua regula est fundamentum Syllogismorum affirmantium prima figura, prout diximus alibi.

2^a Sublato genere, tollitur Species. v.g. Siquid non sit Spiritus, neque est Angelus.

3^a Posita Specie, ponitur genus. ut Angelus est, ergo est Spiritus.

4^a Sublatis omnibus speciebus, tollitur genus.

5^a Quod de omnibus speciebus affirmatur vel negatur, id etiam de genere affirmandum vel negandum.

6^a De quo affirmatur vel negatur differentia specifica et completa, de eo species affirmari vel negari potest: v.g. Siquid planum sit et rotundum, recte circulus dicitur.

7^a De quo affirmatur vel negatur proprium, id est, attributum essentiale secundarium, de eo essentia affirmatur vel negatur: v.g. Bestia non est sermone capax. Ergo non est rationis particeps.

Suos quoque canones habet Locus à Definitione. 1us est, De quo affirmatur vel negatur definitio, de eo affirmatur vel negatur definitum. 2us

Quod affirmatur vel negatur de Definitione, id etiam de definito affirmatur aut negatur.

Denique Locus à Divisione his regitur legibus. 1^a Cum integra et perfecta est Divisio, si nulla ipsius pars alium rei conveniat, ipsi totum divisum non

7
83

202. conveniet: v.g. Si dicitur, ens omne vel Spiritus est, vel corpus: sed Spatium nec Spiritus est, nec corpus; recte colligetur, ergo Spatium non est ens. 2.^a Cui convenit divisum, ei pars aliqua dividens convenire debet: v.g. Omnis Substantia vel Spiritus est, vel corpus. Atqui mens hominis est Substantia. Ergo vel Spiritus est, vel corpus: non autem est corpus: ergo est Spiritus.

187. Loci Metaphysici Sumuntur à communibus notionibus, à causis, ab effectis, ab antecedentibus, à consequentibus, à toto, à parte, ab oppositis et similibus, de quibus agemus in maiore parte Metaphysicis. Ex his petuntur argumenta non probabilia tantum, sed etiam demonstrativa, præsertim ea, quæ à causa effectrice sunt desumpta, nimirum ubi res physica in questionem deducta est: nam si materia sit moralis, præcipuus honor finis tribuendus est, cum finis in moralibus primò loco sit spectandus.

Circa Problema notandum, quod regulariter pars negans Problematis probari non debeat, sed pars affirmans; sive ut loquitur Iuris Consultus Paulus, lib. 22. Digest. tit. 3. leg. 2. Ei incumbit probatio, qui dicit, non qui negat. e.g. Si quis certi apud homines extare contendam, tu verò neges: meum est assertionis mee rationes afferre; tu verò à probanda parte negativâ omnino es immunus. At si propositionem quamdam, quæ vel ius vel factum contineat, ido-

neis argumentis probavero, nec tu is te de- 203.
dere, sed partem negantem mordicus tenere
velis: tuum erit argumenta mea refellere,
et negationis, si quam habes, rationem red-
dere: alioquin nullus esset probandi finis,
quantoquidem, utajunt, plus negaret asi-
nus, quam probaret Philosophus.

Hae de Lois Dialecticis plusquamla-
tis, de quibus forte per totam vitam ne
vel somnians quidem cogitabimus, ubi
questio aliqua nobis disutienda erit:
nec tamen, cum tot celebres viri de iis men-
tionem fecerint, illos omnino proterere
volumus.

§. Septimus.

De Sophistarum fallaciis.

188.

Sophista nomen initio perhono-
rifiam fuit, non sicut ac Magi, Astro-
logi, Tyranni, et alia hujusmodi, quae
sols hominum, qui iis insigniti fuerunt,
vitiis, in malam partem postea sumi coe-
pere. Sophistes enim a Sapiencia, quam
profitebatur, fuit denominatus: sed
multi Sapiencia nomine ad suum aliis
faciendum abusi, artem illam omnium
odio et despectui exposuere.

In hoc ergo Sophista a Sapiente dif-
ferre videtur, quod ille ex fucata falsa-
que Sapiencia quæstum captet, et malit
Sapiens videri, quam esse; Sapiens vero
è contra veritatis studio teneatur, eam
defendat; nec tantum non mentiatur
sed etiam aliorum mendacia et fallaci-
as detegat, ac refellat.

Omnis porro cavillatio vel fallacia
Sophistarum vel in dictionibus posita
est, vel in cogitationibus. Prior diu-

204. tur Grammatica; posterior vero Logica
vocari potest.

Grammatica fallacia vel in equivo-
co seu ambiguo vocabulo sita est; ut si dica-
tur, aliquod Sydes est Leo: ergo rugire po-
test; vel in ambiguo sermone, sive, ut Graeci
ajunt, amphibologia, ut istud Crauli
responsum,

Cæsus Halim penetrans magnam pervertet opum
vim.

Incertum enim, quenam hinc duce-
nda sit conclusio; an ista: Ergo Cæsus flumi-
um Halim superans hostium opes subvertet;
an illa: Cæsus propriarum opum jacturam
faciet. Utrumque enim Crauli responsò per
inde continetur.

Ad ambiguitatem quoque pertinet
interrogatio multiplex, cui simplicii respon-
sione satisfieri non potest. Ut si quis qua-
rat, an Aristoteles sit Philosophus, et Phi-
losophorum Princeps? Enimvero aliud est
querere, utrum sit Philosophus? De quo nul-
la est controversia; an Philosophorum Prin-
ceps? De quo potest esse dubium.

Magis adhuc ineptæ sunt cavillatio-
nes, quæ in accentu vel genere dictionis
consistunt: ut si quis v. g. vitiliget
circa hanc vocem populus, quæ, ubi foemi-
nini generis est, et primam Syllabam longam
habet, arborem significat; cum vero primam
habet brevem, ac masculini generis est, ho-
minum multitudinem denotat.

Sed hæc omnia et similia enigmata sunt
commatis; majorem attentionem meren-
tur fallacia seu Sophismata Logica; quæ
ad aliquot capita hoc ordine reduci so-
lent.

Sophisma primum.

205.

189.

Aliud probare, quam quod est in quaestione.

Hoc Sophisma nuncupatur ab Aristotele Ignoratio elenchi, id est, ignoratio ejus, quod in adversario est reprehendendum et contra eum probandum. Inter disputandum incalescimus, cum tamen saepe numero alter alterum haud intelligamus. Ex animi perturbatione, ex mala fraude adversarius nostris ea affingimus, quae ab eorum mente sunt alienissima, quae facilius et majori cum plausu illos contorere possumus; his consecutiones adscribimus, quas ex ipsorum opinionibus deduci posse, inepte arbitramur, etsi illas consecutiones ipsi meti rejiciant et perneget.

Utinam Aristoteles, qui hujus vitii sollicitus nos commonefecit, in eo fugiendū aequè sollicitus fuisset. Veterum Philosophorum sententias, quas impugnavit, mala plerumque fide retulit. Parmenidem et Melissum redarguit, quod unum duntaxat compositionis principium in corpore naturali agnoscerint; cum tamen hi duo Philosophi vel de materia sola omnibus corporibus communi, non excludenda ipsius forma seu partium suarum ad se se invicem dispositione et situ; vel de principio efficiente, seu prima causa, Deo solliciti, sint intelligendi.

Veteres inuasit, quod nullam inter rerum corporearum principia privati assignarint; idosque hae de causa velut crassos et hebetes ^{exagit} ~~exagit~~. Sed quis adeo coecus, qui non videat idem, quod huc ab eo velut quoddam ad haec usque tempora latens arcamum proponitur, a nemine

206. prorsus potuisse ignorari? cum omnino sit im-
possibile, ut quis non videat, materiam, ex
quâ v.g. mensa fit, mensam nondum fuisse,
antequam mensa facta fuerit.

Ⓟ Dd

85

Equidem veteres mystici huius Aris-
totelici principii nullam fecere mentionem,
quod illud ad investigandam rerum naturam
nullius usus esse ultro siverent; cum mani-
festissimum sit, non melius cognosci, quo-
modo e.g. horologium fiat, quamvis sua-
tur, materiam, ex quâ horologium cons-
truendum erat, prius non fuisse horologi-
um. Et verò, ubi Statuarius idem v.g. qui,
ut tyronem suum suspensa statua artem
doceret, hoc principio, à quo Aristoteles
rerum naturalium, seu corporearum expli-
cationem ordiri iubet, ante omnia illud im-
buat, hisque eum complectet: heus tyro!
oportet te, in ipso artis vestibulo, sive, quod
ut Mercurius a te fiat et sulpetur, eligere
debeas marmor aliquod, quod nondum sit
Mercurius quidam.

Perperam igitur Aristoteles Antiquis
objecit ignorationem principii illius, quod
ab ipsis ignorari non potuit; quamvis meri-
tò illud neglexerint, quod ad explicandam
rerum naturam illud nihil omnino prodesse
ultro perspectum habuerint?

190.

Sophisma Secundum.

Id supponere, quod est in questione.

Hoc Sophisma in Scholis petitio prin-
cipii nuncupatur: cum nempe id, quod in
questionem venit, ac principio seu initio
quisitum est, petitur, sive assumitur
tanquam certum, quod recte rationi vel
maximè adversari evidens est; cum in om-
ni probatione Medium ipsa questione
probanda seu conclusione et clarius et notius

esse debeat. Huius tamen Sophismatis ipse 207.
Aristoteles merito postulari videtur, dum
terram centrum Universi occupare sequenti
argumento aperit:

Gravia ad centrum Universi naturaliter
feruntur, à quo levia recedunt:

Sed experientia constat, gravia ad centrum
terrae ferri, à quo levia recedunt:

Ergo idem est centrum terra cum centro Uni-
versi.

Evidens est, Aristotelem in hoc argu-
mento in Majore manifestam principii
petitionem nobis obtrudere. Committit equi-
dem, gravia terra centrum petere; sed un-
de Aristoteles resurrit, eadem gravia ad Uni-
versi centrum ferri, nisi supponat, at in-
eptè, unum idemque esse Universi et terra
centrum? quod tamen est ipsa conclusio,
qua erat probanda, et quam tamen ipse non
probat.

Ad istud quoque Sophisma merito
reducuntur pleraque argumenta illa, quae
vulgares Philosophi adhibent ad genus quod-
dam exoticarum Substantiarum in rerum
naturam invehendum, quas formas Subs-
tantiales nuncupant. Haec, iuxta ipso, cor-
porea quidem sunt, et à materia educta,
attamen corpora non sunt; quod certe nul-
lo pacto assequi mente valeamus. Ajunt
quidem, quod, nisi huiusmodi forma Subs-
tantiales admittantur in rerum naturam,
nuda futura sit generatio: sed manifes-
tum est, eos huc supponere, quod vel ma-
ximè ipsi esset probandum, scilicet, huius-
modi formas ad generationem corporis
aliquis esse necessarias; cum tamen talis
generatio ex successiva partium corporea-
rum dispositione explicari possit sine.

208. Suppositione novarum Substantiarum illarum, quae nunquam sunt aut esse possunt; cum natura novas Substantias progignere non possit; idem creationem revolet, quae ad solum Deum spectat.

191.

Sophisma Tertium.

Causam assignare, quae Causa non est.

Hoc Sophisma in Scholis minuat^{ur} à non causâ pro causâ; cum scilicet in causa loco affertur, quod tamen causa non est.

In illud iterum lapsus videtur Aristoteles, quando ex remotis, nihilque probantibus causis Mundum esse perfectum probare conatus est: Mundus perfectus est, inquit, quia continet corpora; corpus perfectum est, quia habet tres Dimensiones; tres Dimensiones perfectae sunt, quia tria sunt omnia; tria autem sunt omnia, quia voce Omnis non utimur, quando res unica est aut etiam bina, sed solummodo quando sunt tres. Hoc pacto sane etiam probari potest, quod minima atomus, imò vacuum ipsum, si datur, aequa perfecta sint ac totus Mundus; atomus enim et vacuum non minus ac Mundus tribus Dimensionibus constant, id est, in longum latum et profundum expanduntur. Tantum ergo abest, ut hoc argumentum suo Aristoteles Mundum esse perfectum probet, quin è contra verum est, corpus quia corpus essentialiter esse imperfectum, Mundique perfectionem in hoc duntaxat consistere, quod creaturas in se contineat, quae corpora non sunt sed Spiritus.

Vanitas quoque et Superbia nostra loquens etiam in istud Sophismatis genus nos agunt praecipites. Quia enim ignoran-

2
86

tia et insuitia nostra nos pudet, maledimus, 209.
rerum, de quibus consubimur, imaginarias,
fictitias, atque generales, quae nihil dicunt,
effingere causas, quam fateri, nos eas igno-
rare. Hinc virtus illa magnetica ferri
attractiva in magnete, purgativa in Sena,
Soporifica in papavere: Hinc, inquam,
nomina illa facultatum, Sympathia,
Antipathia, occultarum Qualitatum
et cetera hujusmodi, quae ad rerum natu-
ralium cognitionem obtinent potius, quam
proveniunt.

Sophisma Quartum.

192.

Imperfecta enumeratio.

ut si quis dicat: Titius capite Damna-
tus est, vel sua culpa, vel pravitate Ju-
diciam: imperfecta est enumeratio: nam
id etiam falso sed invictis improborum ho-
minum testimonio, aut aliis modis po-
tuit accidere.

Sophisma Quintum.

193.

De re aliqua promittiare ex eo,
quod illi tantum per accidens convenit.

Hoc Sophisma in Scholis dicitur fat-
lacia accidentis: cum nempe alicui rei
simpliciter et absolute tribuitur, id, quod
illi tantum per accidens convenit. Hinc
tot adversus Stibium seu Antimonium vo-
ciferationes, quasi ab arte medendi velut
noxium esset amandandum, quia ali-
quando imperite porrectum quibusdam
noceat.

Hinc etiam nostrae aetatis Aetholi-
ci rudibus plebejis aliisque imbellibus
persuasere, diaboli commenta esse Sanc-
torum invocationem, reliquiarum cultum,
orationes pro defunctis; eo quod abusus
et superstitiones quaedam in sancta haec

210. exercitia ab omni antiquitate confirmata
inreperunt: quasi vero rebus optimis ini-
quus usus malitiam affricare posset.

In hoc etiam vitium labimur, cum
simplices rerum occasiones verarum cau-
sarum loco habemus. Sic perperam Re-
ligioni Christiana imputaretur tot milli-
um hominum strages, qui maluerunt An-
quinem suum effundere, quam Christum
negare. Non enim Religioni Christiana,
non Martyrum constantia adscribenda
sunt hæc cædes, sed Ethnicorum iniquitati
et immanitati.

194.

Sophisma Sextum.

Argumentatio à sensu divisò
ad sensum compositum: vel à sen-
su composito ad sensum divisum.

Primum in Scholis nuncupatur falla-
cia divisionis; alterum fallacia composi-
tionis. En utriusque exempla:

Christus Dominus patrata à se mira-
cula in Evangelio referens, ait: coeci vident,
claudi ambulant, surdi audiunt, &c. Hoc
autem solummodo verum est, si ista lu-
mantur divisim, non conjunctim, id est,
in sensu divisò non composito. Nam coeci
non vident, quamdiu coeci sunt; nec surdi
audiunt, quamdiu surdi sunt; sed illi, qui
aliquando et prius coeci erant, modo autem
amplius coeci non sunt, vident, &c.

Eodem sensu dicitur Deus in Sacris
Scripturis impios justificare, non quod illos
pro justis habeat, qui adhuc sunt impii; sed
quod gratia sua illos efficiat justos, qui
prius fuerant impii.

È contra sunt quaedam propositio-
nes, quæ vere non sunt, nisi in sensu com-

7
87

211.
posito. e.g. S. Paulus ait, maledicos, fornicatores, avaros, non intraturos regnum Coelorum; non tamen aperit, nullum eorum, qui haec peccata perpetraverint, fore salvandum; sed tantum eos, qui in iisdem perseveraverint, nec ad Deum conversi fuerint, à regno coelorum esse excludendos.

Patet igitur, ab uno sensu ad alium hinc Sophismate transiri non posse; eoque e.g. malè ratiocinari, qui in peccatis perseverantes sibi coelum spondent, ex eo, quòd Christus venerit peccatores salvos facere; atque in Evangelio dicat, mulieres peccatrices Thariseos procepuras in regno coelorum: quia non venit peccatores salvos facere, quamdiu manent peccatores; sed docere modum, quo desinant esse peccatores.

Sophisma Septimum.

198.

Argumentari ab eo, quòd est verum secundum quid, ad id quòd est verum simpliciter; et vice versa.

In Scholis hoc Sophisma dicitur fallacia seu Sophisma à dicto simpliciter ad dictum secundum quid, et vice versa. Ut e.g. si quis ex eo, quòd praecepta Dei solius naturae viribus divinam gratiam destitutis impleri non possunt, illa simpliciter et absolute impossibilia pronuntiet; talis enim argumentatur à dicto secundum quid, sive ab eo, quòd secundum aliquem duntaxat modum verum est, ad dictum simpliciter. È contrario, si quis dicatur bonus cum addito v.g. bonus pictor, ex eo, quòd sit bonus simpliciter: mala futura est consequentia: siquidem ducetur à dicto simpliciter ad dictum secundum aliquem modum; nam ex eo, quòd quis sit bonus simpliciter, minimè sequitur, quòd sit bonus pictor. ubi notandum, quòd, cum homo dicatur bonus

Simpliciter attributum bonus cadat in Subjec-
tum homo: sed cum dicitur bonus pictor, vox
bonus non afficit Subiectum homo sed attribu-
tum pictor.

Hæc sunt præcipua Sophismatum, quæ
in vitâ ac Societate humana passim occurrunt
genera. Solvuntur autem Sophismata 1°
cum fallacia detegitur, id est, cum explicatur
homonis ambiguitas, multiplexque sensus distin-
guitur. 2° cum Sophisma videtur et con-
tenuitur. 3° cum questio alio detorquetur,
et Adversarius ad novam questionem expenden-
dam ex occasione traducitur. Sed prima dunta-
taxat Solvendi Sophismatis ratio vero Sapienti
convenit; nec posterioribus, nisi raro, et cum
aliter Sophista pervicacia vinci non potest
utendum. Nam ad eas artes ipsi quoque Sophis-
ta ac mala fidei homines sæpe confugiunt;
qui cum validis Adversariorum rationibus
urgeti se indequaque sentiunt, questionem
propositam declinant; novisque et proorsus
extraordinarias difficultates substitunt; aut
ambages querunt; vel contemptu aliquo tan-
tum seu in visione, additis quandoque disteris,
respondent; ut sic ipsi inter imperitos tri-
umphent, et Adversarios suos in contemptum
adducant; aut, si fieri possit, ad iracundiam
provocent: quia tunc sui minus compotes
effecti rationum harum obliviscuntur,
aut earum vim minus percipiunt: nam
Impedit ira animum, ne possit cernere
verum.